

УДК 340.114

DOI <https://doi.org/10.33216/2218-5461/2023-45-1-55-59>

РОЗВИТОК ЗАХИСТУ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ

Капліна Г. А., Гуркіна В. В.

DEVELOPMENT OF PROTECTION OF INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS IN THE CONDITIONS OF ARMED AGGRESSION

Kaplina H. A., Hurkina V. V.

Робота присвячена захисту законних інтересів шляхом використання альтернативних способів вирішення спорів в період дії воєнного стану та збройної агресії на території нашої держави. На підставі дослідження законодавства та наукової літератури були виокреплені основні проблеми захисту прав інтелектуальної власності та запропоновані шляхи вирішення таких проблем

Ключові слова: *альтернативні способи вирішення спорів, право інтелектуальної власності, захист інтелектуальної власності в умовах воєнного стану та збройної агресії.*

Згідно з частиною першою статті 54 Конституції України «кожному гарантується свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності»[1]. Як свідчить історичний досвід, інтелектуальна власність та відповідно право інтелектуальної власності невпинно рухається вперед і цей розвиток неможливо зупинити навіть в такий важкий період для нашої країни, який ми переживаємо зараз. Такий аналіз допомагає з'ясувати напрямок того, в яку сторону інтелектуальна власність буде розвиватися і надалі. Ми спостерігаємо, як в період збройної агресії та воєнного стану не зупиняється творчий процес нашої нації, при цьому з'являються нові об'єкти інтелектуальної власності, пов'язані з національною безпекою, наприклад комп'ютерні програми та бази даних тощо. Не зупиняється творчий процес і в частині написання доповідей, виступів, створення музикальних клі-

пів, творів тощо. Це все спрямоване на розвиток духовності, підвищення рівня патріотизму та формування позитивного іміджу України як демократичної держави, що протистоїть агресору. Яскравим прикладом промови є участь України у конкурсі Євробачення та отримання значних результатів нашими виконавцями (перемога Kalush Orchestra, Stefania 2022 наприклад). Тому навіть у воєнних умовах сфера інтелектуальної власності потребує належного рівня захисту від незаконних посягань або порушень.

З введенням воєнного стану Указом Президента України № 64/2022 від 24 лютого 2022 року, який допускає обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб на період дії особливого правового режиму задля проведення необхідних заходів необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності [2], виникли питання також

щодо обмеження права інтелектуальної власності. Бо як вже зазначалось вище, право інтелектуальної власності є конституційним правом і в період дії воєнного стану можливе його обмеження і, навіть, порушення, як й інших прав та свобод громадян.

В цьому аспекті важливим є те, що згідно статті 55 Конституції України, кожному гарантується захист будь-яких прав та свобод, і це включає судовий захист, захист омбудсменом і захист міжнародними судами та організаціями. Стаття 55 Конституції України не входить до переліку норм, які обмежують права, і застосування яких не гарантується під час дії воєнного стану [1]. Тобто, кожен має право захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань будь-якими способами, котрі не забороняються законом. Так, відповідно до ч.1 ст. 10 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», повноваження судів не можуть бути припинені, а також, скорочення чи прискорення будь-яких форм судочинства забороняється [3].

Але судова система зазнала деяких змін, які були спричинені військовими діями на території нашої держави, а саме була змінена територіальна підсудність справ [4]. Такі зміни є важливими в період збройної агресії, адже дані зміни направлені на забезпечення реалізації прав учасників судового провадження брати безпосередню участь в судових засіданнях, та реалізувати право громадян на справедливий суд.

Беручи до уваги особливості правового режиму, який існує на теперішній час в Україні, та специфіку конфліктів у сфері інтелектуальної власності, можна сказати, що зміна підсудності не може в повній мірі створити належні умови захисту прав інтелектуальної власності. Перш за все захист прав інтелектуальної власності – це дії, які спрямовані на попередження та припинення порушення прав на результати, інтелектуальної або творчої діяльності та відновлення порушених прав [5, с. 746].

Військові дії на території країни можуть ускладнювати реалізацію права на захист результатів інтелектуальної, творчої діяльності, тому, важливим в цій сфері є ви-

користання альтернативного вирішення спорів та конфліктів.

Отже, перейдемо до розгляду основних особливостей судового захисту прав інтелектуальної власності в теперішній час та основних особливостей їх використання. Важливим, є те, що за ст. 26 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» забороняється скорочувати чи прискорювати будь-які форми здійснення правосуддя в умовах воєнного стану [3]. Але при цьому, зброєна агресія на території нашої держави, не завжди дозволяє усім учасникам справи бути присутнім на засіданнях.

Так, в рішенні Радою Суддів України від 24.02.2022 р. «Щодо вжиття невідкладних заходів для забезпечення сталого функціонування судової влади в Україні» було прийнято, що суди продовжують свою роботу навіть в умовах воєнного стану та також в рішенні згадується про те, що якщо є загроза, життя, здоров'ю та безпеці відвідувачів та працівників суду здійснення судочинства певним судом може бути припинено до усунення обставин, які зумовили небезпеку» [6].

Тобто, робота суду буде визначатися особливостями поточної ситуації в регіоні, де знаходиться суд. Щодо звернення до суду з приводу захисту прав інтелектуальної власності, то таке звернення буде дієвим тільки коли: 1) сторонам необхідне імперативне рішення уповноваженого органу; 2) сторони не можуть самостійно врегулювати конфлікт; 3) є необхідність, щоб рішення поширювалось на необмежене коло осіб [5].

Але, в період дії воєнного стану, судовий захист прав інтелектуальної власності може бути неефективним, через низку недоліків, до яких можна віднести: 1) довготривалість судового розгляду справи (це може відбуватися, через те, що розгляд справ у цій сфері може відбуватися лише за участю експерта, який має певні знання у цій сфері. А сама експертиза може займати досить тривалий час); 2) фінансова складова судового розгляду; 3) неможливість долучення доказів по справі, через військові дії та неспроможність бути присутнім на судовому засіданні; 4) неефективність рішення суду, яке не може задовольнити обидві сторони спору, що призводить до ще більших конфліктів.

Досить дієвим способом вирішення спору у сфері інтелектуальної власності, є альтернативне вирішення спору. Перш за все це система способів захисту прав інтелектуальної власності, що ґрунтуються на договірних засадах та направлені на вирішення спору чи врегулювання конфлікту щодо прав на результати інтелектуальної, творчої діяльності [7, с. 31]. Загалом, прийнято вважати, що до альтернативного вирішення спору, відносять: медіацію, врегулювання спору за участю судді, переговори, третейське судочинство, фасилітація та укладання мирової угоди [8, с. 70–72].

Але даний перелік альтернативних способів вирішення спорів, не є вичерпаним, адже суспільство та інформаційні технології розвивається і не стоїть на місці, що і дає можливість розвивати і альтернативні способи вирішення спорів, вони універсальні та спроможні адаптуватися в будь-яких умовах, навіть в умовах воєнного стану. Також, їх широко можна використовувати в цифрових мережах, наприклад, медіацію, фасилітацію, переговори, які вже давно широко використовуються по всьому світі в режимі онлайн [9].

Отже, основними перевагами альтернативного вирішення спорів, як одного з способів захисту прав інтелектуальної власності у сучасних умовах є: гнучкість та універсальність процесу, менша фінансова складова; рішення прийняте за допомогою одного із способів альтернативного вирішення спорів направлене на задоволення обидві сторони, що заохочує сторони самим забезпечувати виконання рішення. Що стосується основних недоліків захисту прав інтелектуальної власності за допомогою альтернативного вирішення спорів, то частіше всього вони використовуються як спосіб затягування процесу та відтягування відповідальності, а також договірний характер рішень, чим може скористатись недобросовісна сторона конфлікту.

Таким чином, кожна сторона сама має право обирати способи захисту своїх прав та інтересів. Але варто зазначити, що при виборі способу захисту прав інтелектуальної власності в теперішній час, слід враховувати: 1) що визначається об'єктом та предметом

конфлікту в сфері права інтелектуальної власності; 2) чи є порушення національним або трансграничним за характером; 3) місце, де буде проведена процедура та наскільки воно безпечне; 4) відсутність загроз для здоров'я та життя; 5) бажання сторін, а саме в яких саме відносинах вони хочуть залишитися після процесу.

Отже, можна зробити висновок, що держава повинна вжити заходи, які будуть направлені на доступність до судового захисту та до захисту прав інтелектуальної власності альтернативними способами вирішення спорів, а також важливим є проінформованість населення про існування таких способів, та яких результатів за допомогою них можна досягти у сфері захисту прав інтелектуальної та творчої діяльності. Без цього всього, захист прав інтелектуальної власності не буде на теперішній час діяти належним чином, і тому важливо, щоб кожна особа знала, що не тільки за допомогою суду можна вирішити спір.

Література:

1. Конституція України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141. Редакція від 01.01.2020р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 27.03.2023).
2. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України № 64/2022 від 24 лютого 2022 року / URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text> (дата звернення: 27.03.2023).
3. Про правовий режим воєнного стану: Закон України / Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 28, ст.250 / URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 29.03.2023).
4. Особливості здійснення судочинства в умовах воєнного стану / URL: https://jurliga.ligazakon.net/news/211140_osoblivost-zdysnennyasudochinstva-v-umovakh-vonnogo-stanu (дата звернення: 30.03.2023).
5. Галупова Л.І. Захист прав інтелектуальної власності в умовах воєнного стану. Національний університет «Одеська юридична академія», канд.юрид. наук: Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2022 р. С 745-749. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/20264/%d0%93%d0%b0%d0%bb%d1%83%d0%>

[bf%20%be%20%b2%20%b0%20%20%9b.%20%20%86.%20%20%97%20%b0%20%85%20%b8%20%81%20%82%20%bf%20%80%20%b0%20%20%20%20%20%96%20%bd%20%82%20%b5%20%bb%20%b5%20%ba%20%82%20%83%20%b0%20%bb%20%8c%20%bd%20%be%20%97%20%20%20%20%bb%20%b0%20%81%20%bd%20%be%20%81%20%82%20%96%20%20%20%20%83%20%bc%20%be%20%b2%20%b0%20%85%20%20%20%20%be%20%94%20%bd%20%bd%20%be%20%b3%20%be%20%20%81%20%82%20%b0%20%bd%20%83.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text) (дата звернення: 01.04.2023).

6. Щодо вжиття невідкладних заходів для забезпечення сталого функціонування судової влади в Україні: рішення Ради суддів України № 9 від 24 лютого 2022 року / URL: <https://rsu.gov.ua/uploads/article/risenna-rsu-9-vid-240222-9b098dae86.pdf> (дата звернення: 01.04.2023).

7. Спектор О. М. Альтернативні способи вирішення цивільно-правових спорів: світовий досвід та перспективи застосування у правовій системі України / Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Інститут міжнародних відносин. К.: «Фенікс». 2013. 160 с. (дата звернення: 01.04.2023).

8. Галупова Л. І. Альтернативні способи врегулювання конфліктів у сфері права інтелектуальної власності: дис. канд. юрид. наук: 12.00.03 / Галупова Лариса Ігорівна. Одеса, 2021. (дата звернення: 02.04.2023).

9. ADR and Civil Justice / URL: <https://www.judiciary.uk/wp-content/uploads/2017/10/interim-report-future-role-of-adr-in-civil-justice-20171017.pdf> (дата звернення: 02.04.2023).

Reference:

1. Constitution of Ukraine. Information of the Verkhovna Rada of Ukraine (VVR), 1996, No. 30, Art. 141. Editorial from 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (access date: 03/27/2023).

2. On the introduction of martial law in Ukraine: Decree of the President of Ukraine No. 64/2022 of February 24, 2022 / URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text> (date of application: 27.03.2023).

3. On the legal regime of martial law: Law of Ukraine / Bulletin of the Verkhovna Rada (VVR), 2015, No. 28, Article 250 / URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (date of application: 29.03.2023).

4. Peculiarities of judicial proceedings under martial law / URL: https://jurliga.ligazakon.net/news/211140_osoblivost-zdysnennyasudochinstva-v-umovakh-vonnogo-stanu (date of application: 30.03.2023).

5. Galupova L.I. Protection of intellectual property rights under martial law. National University "Odesa Law Academy", candidate of law. Sciences: Odesa: Helvetica Publishing House, 2022. P 745-749. URL:

<http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/20264/%20%93%20%b0%20%bb%20%83%20%bf%20%be%20%b2%20%b0%20%20%9b.%20%20%86.%20%20%97%20%b0%20%85%20%b8%20%81%20%82%20%bf%20%80%20%b0%20%b2%20%20%20%20%96%20%bd%20%82%20%b5%20%bb%20%b5%20%ba%20%82%20%83%20%b0%20%bb%20%8c%20%bd%20%be%20%97%20%20%20%20%bb%20%b0%20%81%20%bd%20%be%20%81%20%82%20%96%20%20%20%20%83%20%bc%20%be%20%b2%20%b0%20%85%20%20%20%20%be%20%94%20%bd%20%bd%20%be%20%b3%20%be%20%20%81%20%82%20%b0%20%bd%20%83.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (access date: 04/01/2023).

6. Regarding taking urgent measures to ensure the stable functioning of the judiciary in Ukraine: decision of the Council of Judges of Ukraine No. 9 of February 24, 2022 / URL: <https://rsu.gov.ua/uploads/article/risenna-rsu-9-vid-240222-9b098dae86.pdf> (access date: 04/01/2023).

7. Spektor O. M. Alternative methods of resolving civil legal disputes: world experience and prospects for application in the legal system of Ukraine / Taras Shevchenko Kyiv National University, Institute of International Relations. K.: "Phoenix". 2013. 160 p. (date of application: 01.04.2023).

8. Galupova L. I. Alternative methods of conflict resolution in the field of intellectual property law: diss. Ph.D. law Sciences: 12.00.03 / Larisa Igorivna Galupova. Odesa, 2021. (date of application: 04/02/2023).

9. ADR and Civil Justice / URL: <https://www.judiciary.uk/wp-content/uploads/2017/10/interim-report-future-role-of-adr-in-civil-justice-20171017.pdf> (date of application: 02.04.2023).

Kaplina H.A., Hurkina V.V. Development of protection of intellectual property rights in the conditions of armed aggression. – Article.

The work is devoted to the protection of legitimate interests through the use of alternative methods of resolving disputes during the period of martial law and armed aggression on the territory of our state. On the basis of the research of legislation and scientific literature, the main problems of the protection of intellectual property rights were identified and ways of solving such problems were proposed.

Key words: *alternative methods of dispute resolution, intellectual property rights, protection of intellectual property in conditions of martial law and armed aggression.*

Авторська довідка:

Капліна Галина Анатоліївна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри правознавства юридичного факультету Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля, <http://orcid.org/0000-0003-2527-3550>

Гуркіна Валерія Володимирівна – студентка першого курсу освітнього рівня магістр, юридичного факультету Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля.

Стаття надійшла до редакції: 21 травня 2023 р.